

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 318 79 51

- Aan:
Zie verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/92/095/3839	08 oktober 1992

Onderwerp
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 73/92)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in de voormalige Joegoslavische federatie.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze
Het Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

Kolonel der Grenadiers

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
318 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/92/095/3839, d.d. 08 oktober 1992

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. AMAD

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

73/92

(Afgesloten 081200 OKT 1992)

Internationale vredesinspanningen

Drie permanente leden van de Veiligheidsraad, te weten de VS, Groot-Brittannië en Frankrijk, hebben overeenstemming bereikt over een resolutie die een verbod instelt op militaire vluchten boven Bosnië-Herzegovina. Omdat in die republiek alleen de Serviërs over een luchtmacht beschikken, is de resolutie, die naar verwachting op zeer korte termijn zal worden aangenomen, feitelijk uitsluitend tegen hen gericht. In het kader van de resolutie moeten VN-waarnemers worden gestationeerd op alle vliegvelden vanwaar dergelijke vluchten kunnen worden uitgevoerd. Tevens zal UNPROFOR worden gevraagd een "geschikt mechanisme" te creëren om toezicht te houden op het naleven van het verbod. De ontwerp-resolutie staat geen automatisch gebruik van geweld toe indien het verbod wordt overtreden, maar stelt dat de Veiligheidsraad in dat geval onmiddellijk verdergaande maatregelen zal overwegen. Deze formulering houdt verband met het feit dat de Britse en Franse regering voorbehoud hebben gemaakt bij het onmiddellijk gebruik van militair geweld in geval van overtredingen, omdat dit in hun visie kan leiden tot een verdergaande militaire betrokkenheid bij het conflict in Bosnië-Herzegovina.

De Veiligheidsraad heeft, onder meer op aandringen van de EG, besloten een commissie op te richten die de beschuldigingen van oorlogsmisdaden in het voormalige Joegoslavië moet onderzoeken. Onder meer tijdens de recentelijk onder VN- en EG-auspiciën gehouden Londense vredesconferentie was reeds gewaarschuwd dat degenen die zich schuldig maken aan oorlogsmisdaden, persoonlijk ter verantwoording zullen worden geroepen. Enkele weken geleden heeft de Amerikaanse regering de VN reeds een lijst ter beschikking gesteld van in het voormalige Joegoslavië begane oorlogsmisdaden, waarbij feitelijk alleen de Serviërs van dergelijke misdaden werden beschuldigd.

De VN-rapporteur voor de mensenrechten, Mazowiecki, zal de komende week opnieuw naar het voormalige Joegoslavië reizen om beschuldigingen van massamoorden en andere oorlogsmisdaden te onderzoeken. Hij zal, naast grote delen van Kroatië en Bosnië-Herzegovina, ook de door de JNA en Serviërs veroverde Kroatische stad Vukovar bezoeken, alsmede de vooral door etnische minderheden bewoonde delen van Servië, te weten Kosovo, Vojvodina en Sandzak. Bij zijn vorige reis, eind augustus, verklaarde Mazowiecki dat er feitelijk geen mensenrechten meer bestonden in [het voormalige] Joegoslavië.

In overleg met het Rode Kruis hebben de bij de gevechten in Bosnië-Herzegovina betrokken partijen toegezegd nog voor het einde van de maand hun krijgsgevangenen vrij te laten. Uiterlijk op 15 oktober dienen zij informatie te hebben gegeven over namen en verblijfplaatsen van de gevangenen. De afspraak heeft zowel betrekking op leden van reguliere militaire eenheden als op burgers. Tot op heden zijn pogingen tot uitwisseling van krijgsgevangenen vaak doorkruist door onderling wantrouwen of het achterhouden van informatie. Derhalve is het uiterst twijfelachtig of de toezeggingen ook daadwerkelijk zullen worden nagekomen.

Bosnië-Herzegovina

De afgelopen dagen was sprake van een grootschalig Servisch offensief in het noorden van Bosnië-Herzegovina. Met steun van zware artillerie en gevechtsvliegtuigen van de basis Banja Luka voerden Servische eenheden aanvallen uit in de richting van de grensplaats Bosanski Brod en de daarbij gelegen brug over de grensrivier Sava, die een belangrijke rol speelt bij de aanvoer en bevoorrading van Kroatische eenheden naar noord-Bosnië. Mogelijk onder invloed van het feit dat Kroatische en Moslim-eenheden meer zuidelijk akties uitvoerden om de Servische oost-westcorridor aan te tasten, zijn de Serviërs erin geslaagd Bosanski Brod te veroveren. Inmiddels hebben zij de betreffende brug opgeblazen. Daarmee hebben zij de aanvoer van eenheden en voorraden vanuit Kroatië vrijwel onmogelijk gemaakt. Hoewel er op een aantal plaatsen in het noorden van Bosnië-Herzegovina nog Kroatische en Moslim-eenheden aanwezig zijn, moet worden aangenomen dat deze, nu zij van bevoorrading verstoken zijn, onder grote Servische druk zullen komen te staan. Vermoedelijk zullen de Serviërs nu goede kansen hebben om nog voor de winter de overige steden die een herstel van de corridor langs hoofdwegen verhinderen, onder hun controle te brengen.

Ook in en rond Sarajevo was sprake van een opleving in de strijd. Alle delen van de stad, met uitzondering van de omgeving van het vliegveld, werden getroffen door vuur van zware wapens. Dit laatste kan erop wijzen dat de strijdende partijen, en met name de Serviërs, het vliegveld ontzien om de internationale publieke opinie niet verder tegen hen op te zetten.

De leider van de Bosnische Serviërs, Karadzic, heeft verklaard dat de Serviërs zich zullen terugtrekken uit de vredesbesprekingen in Genève indien er een vliegverbod boven Bosnië-Herzegovina wordt afgekondigd. Later heeft hij deze uitspraak gemodificeerd en gesteld dat de Bosnische Serviërs een vliegverbod zullen accepteren, indien de Bosnische strijdkrachten afzien van nieuwe landoffensieven. Als gebaar van goede wil heeft Karadzic toegezegd dat de Serviërs de landcorridors van de VN op Sarajevo ongemoeid zullen laten. De Serviërs bedienen zich met name van zware wapens als artillerie en vliegtuigen om het overwicht van met name de Moslims in manschappen te compenseren. Aanvaarding van het voorstel van Karadzic zou echter feitelijk inhouden dat het voor de Moslims en Kroaten onmogelijk wordt de Servische veroveringen in Bosnië-Herzegovina terug te draaien.

De Bosnische regering heeft inmiddels, zoals te verwachten viel, het aanbod van Karadzic verworpen en rekent er waarschijnlijk op dat de VN eenzijdig een vliegverbod zal instellen. De Moslim-onderhandelaar in Genève, de Bosnische minister van Buitenlandse Zaken Silajdzic, wees erop dat al in Londen een verbod op militaire vluchten was overeengekomen. Omdat Karadzic in Londen slechts als waarnemer aanwezig was, achtte hij zich niet aan dat verbod gebonden. Inmiddels heeft de regering van de Servische gebieden in Bosnië-Herzegovina aangekondigd dat de Servische luchtmacht boven Bosnië-Herzegovina haar vluchten eenzijdig zal staken, tenzij de situatie de inzet van vliegtuigen noodzakelijk maakt. In feite wordt daarmee Karadzic's standpunt herhaald.

Overigens heeft Silajdzic tijdens de besprekingen in Genève opnieuw forse kritiek op het Westen geleverd. Hij verweet de westerse landen een opheffing van het wapenembargo op Bosnië-Herzegovina onmogelijk te maken en ook niet bereid te zijn militair te interveniëren in de republiek. Daardoor zou het Westen feitelijk het, wat werd genoemd, militaire overwicht van de Serviërs continueren.

In Sarajevo zijn onder auspiciën van UNPROFOR besprekingen begonnen over een eventuele demilitarisering van de stad. De Bosnische president Izetbegovic had

een dergelijke demilitarisering vorige week een eerste stap op weg naar een vredesakkoord genoemd. Volgens een VN-communiqué hebben de besprekingen vooral betrekking op de "veiligheid in de lucht". Vermoedelijk wordt hierbij met name bedoeld op garanties voor de veiligheid van nieuwe VN-hulpvluchten.

Lokale Servische leiders in de "Bosnische Krajina", het door Serviërs gedomineerde gebied in het westen van Bosnië-Herzegovina, hebben een aantal steden het voorvoegsel "Bosnisch" ontnomen. De grootste van deze plaatsen is Bosanska Krupa ten oosten van Bihac, dat voortaan slechts Krupa zal heten. Met dit besluit wil de Servische Republiek, die zich eerder dit jaar onafhankelijk heeft verklaard en nu toenadering zoekt tot Servische gebieden in andere voormalige Joegoslavische deelstaten, waarschijnlijk onderstrepen dat zij alle banden met Bosnië-Herzegovina daadwerkelijk wenst te doorbreken.

Servië/Montenegro

In "Joegoslavië" is sprake van groeiende onenigheid over de voorgenomen terugtrekking van de JNA van het Kroatische schiereiland Prevlaka, waartoe vorige week overeenstemming was bereikt tussen de presidenten van "Joegoslavië" en Kroatië, Cosic en Tudjman. Nadat eerder deze week reeds lokale Servische leiders in het aan Prevlaka grenzende deel van Bosnië-Herzegovina de voorgenomen terugtrekking hadden bestempeld als verraad aan de Servische zaak, heeft nu ook de extreem-nationalistische oppositieleider Seselj de terugtrekking veroordeeld en gesteld dat Cosic niet de bevoegdheid bezit om een dergelijke overeenkomst te sluiten.

Zoals reeds eerder gemeld, zou de daadwerkelijke terugtrekking van Prevlaka, gezien de strategische ligging van het schiereiland aan de monding van de (Montenegrijnse) baai van Kotor, waar de laatst overgebleven bases van de JNA-marine zijn gevestigd, een grote concessie voor de JNA betekenen. Op grond daarvan lijkt de kwestie uit te groeien tot een prestigestrijd binnen "Joegoslavië" tussen de voor- en tegenstanders van daadwerkelijke concessies om het internationale isolement van het land te doorbreken.

De JNA-leiding heeft eerder deze week formeel verklaard zich te zullen houden aan de verplichting zich vóór 20 oktober terug te trekken van Prevlaka. Hiermee verleent zij feitelijk impliciet steun aan de positie van Cosic. Overigens is de terugtrekking ook binnen het leger geenszins onomstreden. Nog vorige week had de bevelhebber van de JNA in Prevlaka gesteld dat zijn eenheden het recht en de middelen bezaten om het schiereiland gewapenderhand te behouden. Deze uitspraak houdt verband met Kroatische dreigementen het zuiden van de republiek, met inbegrip van Prevlaka, desnoods met geweld te bezetten.

Vermeldenswaard is dat ook de Montenegrijnse president Bulatovic zijn instemming heeft betuigd met het akkoord tot terugtrekking. Hoewel Bulatovic, evenals Cosic in een eerder stadium, vroegere Montenegrijnse aanspraken op Prevlaka niet heeft ingetrokken, prees hij het akkoord als een "overwinning van de rede op de wapens".

Recentelijk hebben drie parlamentsleden van de regerende socialistische partij van Montenegro officieel verklaard dat zij de partij niet meer steunen, omdat deze in hun ogen is afgeweken van het verkiezingsprogramma en bovendien "het voortbestaan van het gezamenlijke Servisch-Montenegrijnse staatsverband" bedreigt. Hoewel niet bekend is waarop zij specifiek doelden, houdt hun opstelling vermoedelijk verband met het feit dat een belangrijk deel van de Montenegrijnse politieke leiding, onder wie Bulatovic zelf, in het recente verleden onvrede heeft uitgesproken met de ondergeschikte positie die Montenegro in het "Joegoslavische" staatsverband feitelijk inneemt. De bovenvermelde uitspraak

van de Montenegrijnse president lijkt er bovendien op te wijzen dat hij sympathiseert met de hervormingsgezinde stroming binnen "Joegoslavië".

Overigens is het opmerkelijk dat de Servische president Milosevic zich tot nu toe niet heeft uitgelaten over de eventuele terugtrekking van Prevlaka. Hoewel hij formeel niet bij de kwestie betrokken is, lijkt zijn weinig prominente opstelling in deze kwestie een nieuwe manifestatie van de terughoudende benadering die Milosevic de afgelopen maanden heeft gekozen ten opzichte van de politiek van Panic/ Cosic c.s. Het is echter onduidelijk of dit een tactische keuze is van Milosevic, dan wel een teken van politieke zwakte.

Het Servische bewind heeft de onderdrukte Albanese meerderheid in de voormalige autonome provincie Kosovo opnieuw aangeboden te onderhandelen over een politieke oplossing van de spanningen aldaar. Dit aanbod verschilde echter niet van eerdere Servische uitnodigingen, die werden afgewezen omdat volgens de Serviërs alle besprekingen moeten plaatsvinden in het kader van de Servische grondwet. Deze maakt een herstel van de autonome status van Kosovo, laat staan de door de Albanesez nagestreefde onafhankelijkheid, onmogelijk. Het Servische aanbod dient vermoedelijk vooral politiek-propagandistische doeleinden.

Er zijn aanwijzingen dat de leiders van de Albanesez in Kosovo hun verzet tegen de Servische overheersing in toenemende mate coördineren met de Moslims in Sandzak, in het Servisch-Montenegrijnse grensgebied. Bovendien zou er sprake zijn van coördinatie met de Albanese minderheid in Macedonië, die eveneens naar afscheiding streeft. Het is niet uitgesloten dat de clandestiene verdedigingsorganisatie, die de Albanesez naar verluidt in geheel Kosovo hebben georganiseerd, in de toekomst zal worden uitgebreid tot Sandzak en mogelijk ook een deel van Macedonië. Daardoor neemt de kans toe dat een uitbarsting van geweld in een van de genoemde gebieden zich tot de andere regio's zou uitbreiden.

Kroatië

Het verlies van de brug bij Bosanski Brod kan ook voor Kroatië grote consequenties hebben. Niet alleen moet de Kroatische regering rekening houden met het verlies van het Kroatische bruggehoofd in het noorden van Bosnië, waar op diverse plaatsen een etnisch-Kroatische meerderheid bestaat, maar ook is het vrijwel uitgesloten dat er op korte termijn een territoriale verbinding kan worden gelegd met de "Kroatische" gebieden in het zuiden van die republiek. Bovendien houdt de verwachte versterking van de Servische oost-westcorridor in dat de Servische gebieden in Kroatië zelf direkt kunnen worden bevoorrad vanuit Servië, ook met militaire goederen. Gezien dit strategische belang van Bosanski Brod is het zeer onwaarschijnlijk dat suggesties als zou Kroatië stilzwijgend hebben ingestemd met het opgeven van deze plaats in ruil voor terugtrekking van de JNA uit Prevlaka, op waarheid berusten.

De [redacted] meldt dat de situatie rond de Peruca-dam in het Dalmatische kustgebied nog steeds zeer gespannen is. Deze dam, die het gebied rond de Kroatische havenstad Split van elektriciteit moet voorzien, is in handen van de Serviërs, die de stroomtoevoer naar Split ernstig belemmeren. In weerwil van eerdere, onder EG-auspiciën gemaakte afspraken over demilitarisering van de dam, zijn de Servische eenheden ter plaatse recentelijk zelfs versterkt. Bovendien meldt de EG-missie dat op de dam en sommige toevierwegen landmijnen zijn geplaatst. Dit onderstreept eerdere meldingen dat de Kroatische Serviërs geen heil meer zien in internationale bemiddeling en bilateraal overleg met de Kroaten, en erop vertrouwen de dam met eigen militaire middelen te kunnen verdedigen indien de Kroaten daadwerkelijk zouden overgaan tot de door de Serviërs gevreesde aanval. De kans is evenwel aanwezig dat zij bij een dergelijke aanval de dam zullen opblazen, hetgeen ernstige schade zou veroorzaken.

Macedonië

Ondanks het feit dat de EG-landen de onafhankelijkheid van Macedonië niet erkennen, hebben hun ministers van Buitenlandse Zaken in beginsel ingestemd met economische hulpverlening aan die republiek. Zoals bekend heeft Griekenland erkenning onder de naam Macedonië, die in Griekse ogen aanspraken kan inhouden op Grieks gebied, verhinderd, terwijl de Macedonische regering een naamsverandering afwijst en Griekenland ervan beschuldigt aan te sturen op de economische ineenstorting van Macedonië. Mogelijk om dergelijke beschuldigingen te pareren heeft Griekenland zich nu niet tegen economische hulp verzet, mits het land van bestemming wordt aangeduid als "de voormalige Joegoslavische republiek Macedonië".

Conclusie/vooruitzicht

De militaire successen van de Serviërs in het noorden van Bosnië-Herzegovina maken het waarschijnlijk dat zij nog vóór de komende winter een solide oost-westcorridor tot stand kunnen brengen, die (ook militaire) bevoorrading van de Servische gebieden in West-Bosnië en Kroatië mogelijk maakt. Dit vormt een aanzienlijke tegenslag voor de Kroatische leiding.

Naar verwachting zal op korte termijn door de VN een verbod op militaire vluchten boven Bosnië-Herzegovina worden ingesteld. In de praktijk is deze maatregel uitsluitend tegen de Serviërs gericht. De naleving van het verbod zal echter vooralsnog slechts vanaf de grond worden gecontroleerd, mede omdat diverse permanente leden van de Veiligheidsraad huiverig zijn voor een verdergaande militaire betrokkenheid bij het conflict in Bosnië-Herzegovina.

De kwestie rond de overeengekomen terugtrekking van de JNA van het Kroatische Prevlaka-schiereiland lijkt uit te groeien tot een strijd tussen voor- en tegenstanders van ingrijpende concessies om het internationale isolement van "Joegoslavië" te doorbreken. President Cosic, die namens "Joegoslavië" heeft ingestemd met die terugtrekking, is daarbij onder meer gesteund door de JNA-top en de president van Montenegro. Het verzet komt vooralsnog met name van ultranationalistische Servische zijde. De Servische president Milosevic heeft formeel nog geen stelling genomen.

Er zijn aanwijzingen dat de leiders van de Albanen in Kosovo hun verzet tegen de Servische overheersing in toenemende mate coördineren met de Moslims in Sandzak, in het Servisch-Montenegrijns grensgebied. Bovendien zou er sprake zijn van coördinatie met de Albanese minderheid in Macedonië, die eveneens naar afscheiding streeft.